

בס"ד

חוברת

קיצור הלכות ברכות

חוברת לימוד

"וברכות רבות תקנו דרך שבח והודיה ודרך
בקשה
כדי לזכור את הבורא תמיד...
ויתן הודיה על מה שעבר ויודה וישבח כפי כוחו,
. . . . .

שייך לתלמיד: _____ נ"י

קיצור הלכות ברכות

פרק א' - אמירת הברכות

א. חשיבות הברכה:

כתב בעל **סדר היום**: "כשאדם השפל מתבונן בברכותיו לומר אותן כראוי, הַבֵּל אותן ברכות עולה ובוקע כל האווירים עד שמגיע לפני כסא כבודו, והקב"ה כביכול מתעלה בו ושמח בו ושמח בו שמחה גדולה".

וב**נפש החיים** כתב: "כל תיבה מהתפלה או של איזה ברכה היא עולה למעלה מעלה לפעול פעולתה בשורשה העליון המיוחד לה, והוא נעשה בזה כביכול שותפו של יוצר בראשית לבנות ולנטוע כמה וכמה עולמות". ומביא שם את לשון **הזוהר הקדוש** שהמלאכים באים ומקבלים כל מילה של ברכה, והקב"ה נוטל מהם את מילות הברכה ובונה מהם עולמות.

ב. סיבת הברכה:

הרמב"ם כתב שהברכות "הן שבח והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד ולירא ממנו".

וה**מהר"ל** מסביר שכל חפץ בעולם שלנו, מראה את גדלות ה'. נפלא לראות את צבעי הפירות וצורתם. 'הזן את העולם כולו **בחן** ובחסד'. אדם שאוכל את הפרי בעצם לוקח מן היופי של הבריאה ומקטין את גילוי ה' בעולם. תמורת אותו פרי שהוא אכל הוא משאיר בעולם ברכה ועל ידי זה מגדיל חזרה את כבוד ה'.

הכוזרי מסביר שהברכה נועדה עבורינו. אדם שאוכל בלי לשים לב מה הוא אוכל, היכן הוא גדל, מהי צורתו היפה וכו' לא מעריך מספיק, וגם לא תמיד מרגיש את טעם הפרי בצורה מלאה. כשאנו עוצרים להתבונן בפרי ולהגדיר שזה אדמה, והשני עץ, והעוגיה הזאת נוצרה מחיטה, אנו נהנים הרבה יותר מן האכילה המודעת הזאת ומעריכים את הבריאה הנפלאה.

ג. תקנת הברכה:

פעם כל אדם היה 'מברך' כפי המילים שהיה חושב באותו רגע. יש אנשים שהיו מנסחים ברכות יפות וארוכות, ויש ברכות קצרות ופשוטות. עד שהגיע עזרא ובית דינו - אנשי כנסת הגדולה, הם שתיקנו לנו את נוסח הברכות כפי שאנו מכירים היום, ואין לשנות ממתבע שטבעו לנו חכמים בברכות.

ד. פירוש הברכה:

כתב בספר **חסידיים**: "יכוון ליבו לברך לשם בוראו אשר הפליא חסדו עימו, ונתן לו הפירות או הלחם ליהנות מהם. לא יעשה כאדם העושה דבר כמנהג, ומוציא דבריו מפיו בלא הגיון הלב". ומוסיף **הקיצור שולחן ערוך**: "ויחזיק הפרי בידו, ולפני שיברך יחשוב מה היא הברכה שצריך לברך, ויברך תוך כדי הבנה של כל מילה שמוציא מפיו".

"ברוך אתה השם" - כשאני מברך מישהו בעצם זה אומר שחסר לו משהו ואני מברך אותו שיהיה לו - מברך אותו בפרנסה, מברך אותו בהצלחה. אבל ברכה שאנו מברכים לה' אינה כך. אלא אנו אומרים לה': אתה מקור הברכה ואנו רוצים שכל העולם כולו יראה וירגיש שכל הטוב בעולם מגיע ממך, לכן אנו מברכים. שימו לב שאנו מדברים לה' בלשון נוכח - **"אתה"** - לשון של קרבה, של קשר ישיר, לכן אין לבצע שום דבר תוך כדי הברכה אלא רק להתרכז בפירוש המילים. **"השם"** - צריך לכוון שהשם הוא אדון הכל, היה הווה ויהיה.

"אלוקינו מלך העולם" - ה' הוא גם המלך של כל העולם, אך במיוחד הוא משגיח השגחה פרטית על עם ישראל דווקא - 'אשר בחר בנו מכל העמים'. לכן אנו מציינים קודם כל את הקשר של ה' אלינו, וגם את גדלותו שהוא מלך על כל העולם.

"בורא פרי האדמה / העץ" - מדוע אומרים בורא בלשון הוֹנֶה, והרי ה' ברא את העולם לפני התשע"ו שנים? כאן מונח יסוד גדול שאנו צריכים לכוון בו בכל ברכה: ה' לא רק ברא את העולם פעם, אלא תמיד ממשיך להחיות ולקיים את כל

הבריאה - הקב"ה בכל רגע ורגע מחיה את העולם ולכן נחשב בורא בהווה:
'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'.

פרק ב' - כללי הברכות

- א. צריך שיהיה פיו נקי בשעת הברכה, שנאמר "ימלא פי תהילתך", כלומר שהפה צריך להיות 'מלא' רק באמירת מילות הברכה.
- ב. כשמברך צריך שיהיה ראשו מכוסה בכיפה וכדומה.
- ג. משום הידור מצוה צריך לברך על המאכל כשהוא שלם.
- ד. כשמברכים על אוכל, צריך לאחוז אותו ביד ימין. ולבני אשכנז איטר (שמאלי) יאחז בשמאלו.
- ה. יברך בנחת ולא ידלג שום אות, אלא כאדם שסופר מעות. וטוב לברך בקול רם, כי הקול מעורר את הכוונה, וכן שהאחרים יוכלו לענות אמן.
- ו. בעת שמברך לא יעשה שום מלאכה, ולא ירמוז בתנועות ידיו ועיניו. ויש מתירים לרמוז על מנת שלא יפריעו לו בברכה, כגון לרמוז לתינוק שיהיה בשקט.
- ז. אין להפסיק בדיבור או בזמן ממושך בין הברכה לאכילה, ולכן יזהר לאכול מיד לאחר הברכה.
- ח. אם אדם אוכל משהו, אך אינו זוכר אם ברך עליו או שלא בירך - לא יברך על המאכל, משום ש"ספק ברכות להקל" (וסימנך: סב"ל). רק אם אדם אוכל לחם ואינו זוכר אם בירך ברכת המזון - יברך מספק, כיוון שהמקור לברכת המזון הוא מן התורה, ו"ספק דאורייתא לחומרא".
- ט. אם אדם אוכל או שותה משהו לצורך רפואי, צריך לברך עליו אם הוא טעים. לדוגמה: אם אוכל גזר על מנת שיהיה חזק. ולא רק ברכה ראשונה חייבים לברך, אלא גם ברכה אחרונה.
- י. תרופות מרות או שאין להם טעם - לא מברכים עליהם בכלל. ואפילו אם שותים מים על מנת לקחת את הסירופ המר או לבלוע את הכדורים, לא צריך לברך על המים.
- יא. חייבים לברך ברכה ראשונה על מאכל אפילו אם אוכל פירור קטן ממנו. אך ברכה אחרונה לא חייבים לברך, אלא אם כן אכל כשיעור גודל זית (27 גרם - כשיעור קופסת גפרורים) ובשתיה שיעור רביעית (86 סמ"ק - כחצי כוס חד פעמית).

יב. יש אומרים שמאכל שהוא קטן מגודל כזית, אך הוא שלם - צריך לברך עליו ברכה אחרונה. לדוגמה: גרגיר אחד של רימון. לכן אנו נמנעים מלאוכלם שלא בשעת הסעודה.

יג. אם יהודי רק **טועם** את האוכל, כגון לבדוק אם חסר מלח במרק, לא צריך לברך.

יד. שתינו **ובטעות לא ברכנו** על השתיה, מותר לבלוע את המשקה אפילו ללא ברכה. אבל אם יש לנו עוד משקה בכוס חוץ ממה שכבר שתינו, נפלוט את המשקה שלא ברכנו עליו, נברך, ואחר כך נשתה את השאר.

טו. אם אדם אכל פרי מסוים והפרי הזה פתח לו את התיאבון לאכול פירות נוספים, וכעת הוא רוצה לאכול פרי אחר **שלא חשב עליו מלכתחילה** - למעשה מורים גדולי הפוסקים שלא לברך ברכה נוספת על הפרי השני, כיוון שסתם דעתו של אדם שהוא נגרר אחר אכילתו. אך אם הגיעו פירות **ממקום לא צפוי**, כגון שהגיעה קניה מהמכולת עם סל פירות - חייב לחזור ולברך. לעומת זאת - **אורח** אפילו אם הביא לו מארחו פרי לא צפוי לאורח - אינו חוזר ומברך, כי מתכוון לפטור בברכתו כל מה שיביא בעל הבית.

טז. אם בטעות הכנסנו אוכל **ללא ברכה** לפינו, יכול להוציא את דבר המאכל מפיו ויברך ואחר כך יחזור ויאכל. ובמקרה שכבר לא יהיה נעים לאכול את המאכל אחרי שהוצאנו אותו מן הפה, מותר להטות אותו לצד אחד בפה, לברך בעוד המאכל בפיו ולהמשיך לאוכלו.

יז. סדר הברכות: הסימן של סדר כל הברכות הוא: **מג"ע א"ש**. מזונות, גפן, עץ, אדמה, שהכל. ולכן אם יש לפני האדם מאכלים מכל הסוגים יברך את הברכות כסדר מג"ע א"ש. (כגון אם אדם מתכנן לאכול גם פירות, גם ירקות, וגם לשתות, יקדים ברכת בורא פרי העץ, אחר כך בורא פרי האדמה ולבסוף שהכל נהיה בדברו). אבל אם הירק יותר חביב עליו מהפרי, יכול לברך עליו תחילה. כגון אם יש לו תפוח ובננה ואוהב יותר את הבננה - יכול לברך 'בורא פרי האדמה' תחילה.

פרק ג' - ברכת המוציא

א. **אסור לדבר** בין ברכת על נטילת ידיים לבין ברכת המוציא לחם מן הארץ. יש שנוהגים לומר פרק "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר", ואין בזה איסור משום דיבור אחרי הנטילה כי מזמור זה הוא תפילה שה' יתן לנו אוכל. המחמירים אומרים מזמור זה לפני נטילת ידיים.

ב. צריך לברך על **לחם שלם**. לכן לא חותכים את הלחם לפני ברכת המוציא לחם מן הארץ. דין זה הוא גם ביום חול וגם בשבת קודש. וכן לא חותכים את הלחם תוך כדי הברכה כי בשעת הברכה צריכים להיות מרוכזים.

ג. אם אדם אוכל לחם אך **לא זוכר** אם ברך ברכת המוציא לחם מן הארץ, לא יברך, שספק ברכות להקל. אך אם ברור לו שלא ברך - אם נשאר לו עוד לחם יברך עליו.

ד. כשאוכלים סעודה עם לחם - לא צריכים לברך על **המאכלים שבתוך הסעודה**. הסיבה היא שהלחם הוא עיקר ושאר המאכלים טפלים לו. הדברים אמורים לגבי דברים שנאכלים **בדרך כלל** עם הלחם ביחד ולא לגבי מאכלים שהם 'מנה אחרונה' שלהם נתייחס בהמשך.

ה. כל דבר שהוא **עיקר הסעודה** שנועד להשביע את האדם, אין צריך לברך עליו בנפרד כשאוכלים לחם בסעודה. הדברים אמורים גם אם כעת לא אוכלים את המאכל ביחד עם לחם אך הוא ראוי להאכל עם לחם. לדוגמה: בשר, דגים, ביצים, ירקות במרק וכדומה. אבל על **קינוח** כגון ליפתן, כדורי שוקולד, סלט פירות, מברכים.

ו. כדי שהלחם יהיה מספיק חשוב שלא נברך על שאר המאכלים, צריך לאכול לפחות **כזית לחם** (נפח של קופסת גפרורים). מי שיאכל פחות מכזית לחם יהיה צריך לברך על שאר המאכלים אפילו אם יהיו קשורים לסעודה.

ז. לא טוב לאכול את המאכלים שעל השולחן לפני שאנו נוטלים ידיים לסעודה, משום שיש בזה חשש ברכה שאינה צריכה, וכן יש בזה ספק לגבי ברכה אחרונה. מי שמתכוון לאכול לחם, ימתין עד שיטול ידיו ואחר כך יאכל מן המאכלים. יש עדות שנהגו להקל בזה, כגון בני תימן ומרוקו, שלא חששו לאכול לפני הסעודה ואינם מברכים ברכה אחרונה.

ח. כשאמרנו שהלחם פוטר את המאכלים הנאכלים עימו, הדבר אמור גם לגבי ברכה ראשונה וגם לגבי ברכה אחרונה שלא צריך לברך.

פרק ד' - דיני הסעודה

- א. הלכה היא שמי שאכל במקום מסוים, אסור לו **לשנות את מקומו** באמצע הסעודה. אם הוא משנה את מקומו הוא חייב לחזור מיד למקומו ולברך ברכת המזון. בדיעבד אם בירך במקום החדש - יצא ידי חובתו.
- ב. רק על דברים **מחמשת מיני דגן** חייבים לברך את הברכה במקום תחילת הארוחה. אך מידת חסידות היא להחמיר בכל ברכה מעין שלוש (כלומר: "על המחיה") כגון פירות משבעת המינים ויין, לברך במקום שהתחיל לסעוד שם.
- ג. מי שאכל מאכלים שאינם טעונים ברכה אחרונה דוקא באותו מקום שהתחיל לאכול - כגון פירות שאינם משבעת המינים - כשחוזר למקומו הראשון צריך לברך ברכת 'בורא נפשות' ואחר כך יברך שוב ברכה ראשונה על הפירות, כי שינוי המקום יצר חיוב ברכה חדש. (אבל לבני **אשכנז**, העוקר ממקומו כשאוכל דבר שאין לו קביעות במקומו, כגון תפוח, אין צריך לברך ברכה אחרונה אלא רק לחזור ולברך ברכה ראשונה, ובסוף האכילה יברך ברכה אחרונה על שתי האכילות).
- ד. מי שבאמצע הסעודה נזכר שעדיין לא התפלל, וכעת נעמד בביתו ומתפלל - **עצם התפילה אינה הפסקה**, ולכן מיד אחר התפילה יחזור ויאכל ללא צורך בברכה ראשונה חדשה.
- ה. **מי שנרדם** באמצע הסעודה אינו צריך לברך שנית על המאכלים, אלא ממשיך לאכול בלי ברכה. אבל ישן שינת קבע במיטתו לאורך זמן - חייב לחזור ולברך שנית על המאכלים.
- ו. ישנם דברים נוספים שיוצרים אצל האדם **הפסק בסעודה**: אדם שאמר 'רבתי נברך' או 'הב לן ונברך', או שנטל מים אחרונים על מנת לזמן - אינו רשאי להמשיך ולאכול.
- ז. **דין אורח**: אדם שמתארח אצל חברו ואינו יודע מה יגישו לו, דעתו של בעל הבית היא הקובעת: למשל אם הביאו תפוח וברך עליו בורא פרי העץ ואחר כך יביאו פרי אחר - אין צריך לברך שוב, כי דעתו על כל מה שיביא בעל הבית. לכן גם אם אמר 'רבתי נברך', רשאי להמשיך לאכול, מפני שבעל הבית לא הפסיק את הסעודה.
- ח. נוטלים **מים אחרונים** לפני ברכת המזון. נטילת מים אחרונים היא אפילו אם הידיים נקיות. צריך שהמים יכסו עד הפרק השני של האצבע. ישנן עדות שלא נהגו כך, ומי שלא נוהג רשאי להמשיך במנהגו.

ט. אדם שאכל ושבע חייב לברך ברכת המזון מדאורייתא. חייב ברכת המזון לנשים הוא ספק דאורייתא, לכן אשה שלא בטוחה אם היא ברכה או לא ברכה, לא תחזור ותברך אפילו אם שבעה (משום שהיא ב"ספק ספיקא" - ספק אם חייבת בברכת המזון, וספק אם בירכה). אבל איש ששבע וספק אם בירך, חייב לחזור ולברך מספק, שספק דאורייתא לחומרא.

פרק ה' - חמשת מיני דגן

א. חמשת מיני דגן הם: חיטה, שעורה, שיבולת שועל, כוסמת ושיפון. ישנם שלושה סוגים של חמשת מיני דגן שאין מברכים עליהם המוציא, אלא ברכת בורא מיני מזונות. 1. עוגות שיש להם כיסים של מילוי דברי מתיקה. 2. עוגה שתוך כדי

כדי הכנת הבצק מערבים בה דברי מתיקה. 3. דברים יבשים וקשים, שכוססים אותם בשעת אכילתם.

ב. אם **קובע סעודה** על העוגות הללו - נוטל את ידיו, מברך על נטילת ידיים, מברך עליהן המוציא, ובסוף האכילה ברכת המזון. שיעור קביעות סעודה על מזונות באופן ודאי הוא 224 גרם של עוגה (כמשקל כוס וחצי חד פעמית). **ולבני אשכנז** - כשיעור שבני אדם רגילים לשבוע ממנו.

ג. אותו שיעור קביעות סעודה, נחלקו הפוסקים האם **שאר המאכלים מצטרפים לעוגה** או שצריך רק מהעוגה לאכול כשיעור הנ"ל. למעשה: בני אשכנז נוהגים לצרף שאר המאכלים לברך ברכת המזון, אך בני ספרד נוהגים שדווקא מהמזונות צריך שיהיו 224 גרם.

ד. אם בתחילה חשב לאכול קצת עוגות, ובירך בורא מיני מזונות כי לא תכנן לקבוע סעודה, אחר כך גילה שאכל כמות של קביעות סעודה - חייב לברך כעת ברכת המזון למרות שברכתו הראשונה הייתה "בורא מיני מזונות" ולא "המוציא".

ה. מי שרוצה לאכול **מצות אחרי חג הפסח** - בני ספרד מברכים "בורא מיני מזונות" כי היא פת הבאה בכיסנין מצד שכוססים אותה, ובני אשכנז מברכים "המוציא" כל השנה.

ו. האוכל **עוגה בתוך הסעודה** - למעשה מורים גדולי הפוסקים שמצד "ספק ברכות להקל" לא יברכו אף פעם בתוך הסעודה על עוגות רגילות. מי שלא רוצה להכנס לספק ברכות - יגיש את העוגה לאחר ברכת המזון.

ז. מי שרוצה להטביל **עוגיה בתה** - קודם יברך על העוגיה "בורא מיני מזונות", אחר כך יברך על השוקו "שהכל נהיה בדברו", ואחר כך יטביל ויאכל.

ח. על **דייסה** מברכים "בורא מיני מזונות". על **מקרונים** (ספאגטי) מברך "בורא מיני מזונות". וכן הדין על **קוסקוס ופתיתים** - שאפילו אם אוכל מהם יותר משיעור קביעות סעודה לא יברך ברכת המזון. **אורז** הוא מיוחד: ברכתו האחרונה היא בורא נפשות ולא על המחיה, כיוון שאינו עשוי מחמשת מיני דגן.

ט. חטיף 'פסק זמן' - ברכתו בורא מיני מזונות. בעוגות גבינה - ישנן עוגות שמכינים את תחתית העוגיות רק כדי להחזיק ואז ברכתן שהכל, ויש עוגות שתחתית הביסקוויטים חשובה ועיקרית וברכת העוגה מזונות.

פרק ו' - ברכת הפירות

א. בדרך כלל יש לברך על הפרי כשהוא שלם. הסיבה היא שככל שהפרי שלם יותר ונקי, הברכה יותר מכובדת לה'. ישנם שלושה מצבים יוצאי דופן שאפשר לברך על

פרי שאינו שלם: 1. פרי שצריך לקלף אותו לפני אכילתו (כגון אבוקדו). 2. פרי שיש חשש שיש בו תולעים (כגון תמר). 3. פרי שצריך לשבור בו קליפה קשה (כגון אגוז).

ב. מברכים ברכת 'בורא פרי העץ' דווקא כשאוכלים **בדרך אכילתו**. פרי שבדרך כלל נאכל חי, ולא נהוג לבשלו - אם יבשל אותו יברך עליו רק 'שהכל נהיה בדברו'. אך אם דרכו להאכל גם מבושל, יברך עליו 'בורא פרי העץ'.

ג. על **ריבת תותים** או אוכמניות וכדומה - יברך "שהכל נהיה בדברו".

ד. מי **שסחט תפוזים** ועשה מהם מיץ, אם יש חתיכות של תפוז בתוך המיץ - מברך על המיץ 'בורא פרי העץ', אך אם אין חתיכות פרי יברך 'שהכל נהיה בדברו'. כך הדבר לגבי כל סוגי המיץ שנסחטים מפירות, חוץ מייין שלמרות שהוא נסחט מהגפן - יש לו ברכה מיוחדת: 'בורא פרי הגפן'.

ה. על **שקד** מברך 'בורא פרי העץ'. גם על שקד המצופה בסוכר יברך 'בורא פרי העץ'. על **שקד המצופה בשוקולד** - אם הרוב הוא שוקולד - ברכתו שהכל, ואם השקד גדול מהשוקולד יברך 'בורא פרי העץ'.

ו. כיוון שהתורה מאוד החשיבה את **שבעת המינים**, אם אדם מתכנן לאכול משבעת המינים וגם מעוד פירות אחרים, צריך לברך על שבעת המינים תחילה ואחר כך יאכל את שאר הפירות. לדוגמה: היו לו ענבים ותפוחים - יברך על הענבים, יאכל, ואחר כך יאכל מן התפוחים. בודאי מי שלא תכנן לאכול משבעת המינים, אלא רק תפוח, לא צריך להוציא מהמקרר פירות שבעת המינים רק כדי לברך עליהם.

פרק ז' - ברכות יתר המאכלים

- א. **מאכלים שאינם גדלים בקרקע** ברכתם 'שהכל נהיה בדברו'. דוגמאות: בשר, דגים, ביצים וחלב. פטריות אומנם נראה כאילו גדלות על הקרקע, אך למעשה אין להן שורשים ואינן יונקות מהקרקע ולכן ברכתן היא 'שהכל' ולא בורא פרי האדמה.
- ב. מי שאוכל **פטרוזיליה** יברך 'שהכל נהיה בדברו'. הסיבה היא שמטרת הזריעה של הפטרוזיליה היא לתבל את האוכל, ולא להאכל בפני עצמה.
- ג. וכן כל מאכל שברכתו המקורית 'בורא פרי האדמה', אך **התקלקל** קצת, למרות שראוי לאוכלו על ידי הדחק איבד את ברכתו המקורית וצריך לברך עליו שהכל.
- ד. **הלכה חשובה:** רק אדם ששותה מים כי הוא צמא, צריך לברך 'שהכל נהיה בדברו'. אבל אם אדם שותה מים כדי להעביר טעם חריף, או להעביר מאכל שנתקע לו בגרון, או כדי לבלוע תרופה וכדומה - אינו מברך כלל וכלל, לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה.
- ה. **מיץ** של ירקות, כגון מיץ אבטיח או מיץ מלון - צריך לברך עליו 'שהכל נהיה בדברו'. הוא הדין גם לגבי מיץ של פירות - אדם שסחט תותים או רימונים וכדומה, יברך על המשקה שלהם 'שהכל נהיה בדברו'.
- ו. מה מברכים על **מרק ירקות**? ובכן ישנם כמה סוגי מרקים. על מרק צח (ללא ירקות) או על מרק בשר - מברכים 'שהכל נהיה בדברו'. על מרק שיש בתוכו גם ירקות - מברך על הירקות 'בורא פרי האדמה' ולא צריך לברך על המרק. במקרה שלוקח מרק שהיו בו ירקות ושותה רק את המרק - ישנה מחלוקת גדולה בין הפוסקים מה יברך, ולמעשה כדאי לברך 'שהכל נהיה בדברו'.
- ז. אם אדם בירך בטעות על **פרי** 'בורא פרי האדמה' - יצא ידי חובה. טעם הדבר הוא מפני שגם העץ שורשו באדמה. אך אם בירך על **ירק** 'בורא פרי העץ' - לא יצא ידי חובה וחייב לברך על הירק שנית, אלא אם כן תיקן את עצמו מיד ואמר 'בורא פרי האדמה'.

ח. ישנו שימוש לא נכון בביטוי 'שהכל פוטר הכל'. אמנם בדיעבד, כל מה שנברך עליו שהכל נצא ידי חובת ברכה, אך **לכתחילה** אסור לברך על מוצר מסוים שהכל אם איני יודע את הברכה עליו. אדם חייב לברר את הברכה ולא לסמוך על ברכת שהכל. מקרה נוסף שברכת 'שהכל' אינה פוטרת מאכלים: אם אדם ברך שהכל על בשר והיה לו גם תפוח על השולחן - בודאי על התפוח יצטרך לברך 'בורא פרי העץ'.

ט. 'כל הנשמה תהלל י-ה', הסבירה הגמרא שהנשמה נהנית מריח הבשמים. לכן לא רק על דברי אכילה מברכים, אלא גם על **ריח טוב**. אם מיני הריח גדלים על עץ - מברכים עליהם "בורא עצי בשמים", ואם גדלים כעשב צריך לברך עליהם "בורא עשבי בשמים". ועל פירות שנותנים ריח טוב מברך "הנותן ריח טוב בפירות".

י. היו לפניו כמה מיני בשמים, מברך "בורא מיני בשמים".

טבלת ברכות הנהנין

האדמה	גרעיני חמניה ("גרעינים שחורים")
שהכל	דבש
שהכל	דגים
העץ	דובדבן
מזונות	וופלים
העץ	זיתים
האדמה	חסה
שהכל	חומוס טחון
הגפן	יין
האדמה	כרוב
שהכל	מסטיק
אם צמא - שהכל לבלוע תרופה -	מים

המאכל	הברכה
אבוקדו	העץ
אבטיח	האדמה
אורז	מזונות (ברכה אחרונה: נפשות)
אננס	אדמה
אפונה	האדמה
אפרסק	העץ
ארטישוק	האדמה
בוטנים	האדמה
בייגלה	מזונות
ביסלי	מזונות
ביצה	שהכל

שלוה	האדמה
שסק	העץ
שקדים	העץ
תאנים	העץ
תירס	האדמה
תרופה (עם טעם טוב)	שהכל

לא מברכים	
מיץ ענבים	הגפן
מיץ תפוחים	שהכל
מלון	האדמה
מלפפון חמוץ	האדמה
מרק אפונה	האדמה
מרק בצל	שהכל
מרק עגבניות	שהכל
ספגטי	מזונות
עדשים	האדמה
ענבים	העץ
פאפיה	האדמה
פופקורן	האדמה
פטריות	שהכל
פירה (תפוא מרוסקים)	האדמה
פיסטוק, פקאן, קשיו, אגוז	העץ
פלפל חריף	שהכל
צ'יפס (צ'יפס)	האדמה (תפו)
קוביות סוכר	שהכל
קוסקוס	מזונות
קאטשופ	שהכל
רימון	העץ

פרק ח' - ברכה אחרונה

יא. כל דבר שמברכים עליו 'בורא מיני מזונות', ברכתו האחרונה היא **ברכה מעין שלוש** ("על המחיה"). ברכת מעין שלוש נקראת כך כי היא כוללת בתוכה את שלושת הברכות מדאורייתא שישנן בברכת המזון ["הזן את הכל" - "על המחיה ועל הכלכלה", "על הארץ ועל המזון" - "על תנובת השדה ועל ארץ חמדה", "בונה ירושלים" - "ועל ירושלים עירך"]. רק אורז ברכתו היא 'בורא מיני מזונות' אך ברכתו האחרונה היא 'בורא נפשות'. (וסימנך: **אמ"ן** - ראשי תיבות אורז מזונות נפשות).

יב. אם אדם אכל מחמשת הפירות של **שבעת המינים** (ענבים, תאנה, רימון, זית ותמר), יברך ברכה אחרונה 'על העץ ועל פרי העץ'. על שאר הפירות הברכה האחרונה היא 'בורא נפשות'. בכל מקרה שיעור חיוב ברכה אחרונה היא רק משיעור אכילת כזית ויותר.

יג. אם אדם שותה יין, מברך עליו ברכה מעין שלוש: 'על הגפן ועל פרי הגפן'. בדרך כלל על משקים מברכים ברכה אחרונה 'בורא נפשות', אך יין הוא מספיק חשוב לקבוע ברכה אחרונה מיוחדת.

יד. ברכת המזון וברכה מעין שלוש הן ברכות חשובות, שחייבים לברך אותן דווקא **במקום שבו אכלנו**. אסור לשנות בין מקום האכילה לבין מקום הברכה. חובה לשבת בזמן שמברכים את הברכות הללו, אפילו אם האכילה הייתה בעמידה.

טו. ברכה אחרונה אפשר לברך רק אם אוכלים כמות של **כזית** (נפח של קופסת גפרורים). תנאי נוסף לברך ברכה אחרונה - דווקא אם אוכלים שיעור כזית בתוך זמן של **4 דקות**. אדם שלוקח לו יותר מ-4 דקות לאכול שיעור בגודל כזית - לא יברך ברכה אחרונה כלל וכלל. לדוגמה: מי שמפצח גרעינים בדרך כלל לא מגיע לשיעור כזית תוך כדי 4 דקות.

טז. למדנו שמי ששותה שיעור **רביעית** (86 סמ"ק - כחצי כוס) חייב לברך 'בורא נפשות'. תנאי נוסף לברכה אחרונה הוא שהשתייה תהיה רצופה. מי שמפסיק תוך כדי הלגימות זמן של **שתית רביעית עם הפסקה קלה** (שניות בודדות. כגון בשתיית תה חם) - לא יברך ברכת בורא נפשות.

יז. אדם שאכל מפירות שבעת המינים וגם אכל תפוחים - יברך ברכה אחרונה ברכת 'על העץ ועל פרי העץ' ולא יברך ברכת 'בורא נפשות' עבור התפוח. טעם הדבר הוא מפני שכשהזכיר בברכתו על העץ יצא ידי חובת ברכה על התפוח כי גם הוא גדל על העץ. אך אם אכל מפירות שבעת המינים ואכל גם ירק - חייב לברך אחרי ברכת 'על העץ' גם ברכת 'בורא נפשות'.

יח. מי שאכל **חצי שיעור** כזית מתמר ועוד **חצי שיעור** כזית מתאנים, צריך לברך ברכה אחרונה 'על העץ'. אך מי שאכל חצי כזית מדבר שברכתו האחרונה 'על העץ' (כגון חצי תמר) ועוד חצי כזית מדבר שברכתו האחרונה היא 'בורא נפשות' (כגון פלח קלמנטינה) - נכנס למחלוקת גדולה, ולמעשה שנוי הדבר במחלוקת- לכן לא יעשה כך.